



Валентин Зноба – людина світу

Людмила БАРАНЕВИЧ

Його скульптури живуть
у 15 країнах Європи та Америки

Згадуючи скульптурні композиції Валентина Зноби, його численні портретні твори, мимоволі приєднуєшся до влучної думки когось із мудрих: «Справжній твір мистецтва – це коли на ньому немає нічого зайвого, окрім мистецтва». За понад 50-річний творчий шлях видатний маєстро був беззастережно відданий своєму покликанню, натхненно працюючи в галузі монументальної скульптури, портретної пластики, чим заслужив високе визнання на Батьківщині та за її межами. Народний художник України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, почесний громадянин Києва, дійсний член чотирьох академій... Це тільки окремі титули... А галерея його творів неосяжна. Він ніби підтвердив постулат Мікеланджело: «Скульптор повинен лишити по собі незчисленні полки статуй».

Валентин Іванович народився 10 січня 1929 року в селі Софіївка (Дніпропетровська область) у сім'ї скульптора Івана Степановича Зноби. Навчався в Дніпропетровському художньому училищі, рік – у Львові у скульптора І. В. Севери, у 1947–1953 рр. – у Київському художньому інституті в майстерні М. Г. Лисенка. Та найголовнішим учителем усе його життя був батько.

Творчість Валентина Івановича присвячена увічненню героїчних сторінок нашої історії – давньої та сучасної, видатним особистостям і звичайним трудівникам. Саме в них черпав натхнення, вбачаючи багатство внутрішнього світу, духовну чистоту. Жахи війни, страждання, подвиг народу в боротьбі за визволення рідної землі юний Валентин Зноба пережив особисто. Уже в зрілому ві-



ці він згадував, що все бачене й відчуте в ті роки, особливо страждання людей, закарбувалося в душі й лишилося назавжди.

Над монументальним комплексом «Букринський плацдарм» (на знімку ліворуч) на місці форсування Дніпра скульптор працював 12 років. Він спілкувався з учасниками тих подій, вивчав документальні матеріали, філософськи осмислюючи зв'язок часу, народне подвижництво в роки війни. Адже Героями Радянського Союзу тут став 361 воїн, загинуло ж із нашого боку під час битви за Дніпро 417 тисяч чоловік, а в боях за Букринський плацдарм – 250 тисяч солдатів.

Одним із останніх шедеврів героїчної тематики став центральний пам'ятник «Солдат Перемоги» і монумент «Зниклим безвісти» в Меморіальному комплексі на Поклонній горі в Москві. Концептуально твір є

показовим для мистецького стилю Валентина Івановича, який прагнув якомога глибше, людяніше передати правду про війну. Він повторював пізніше, що танки й автомати – це ще не вся війна. Головною дійовою особою там була людина, солдат, який ціною свого життя зупиняв ворога. Його переможець тримає на витягнутій руці лампадку, запалену в касці – як пам'ять про загиблі душі побратимів. Загальний абрис фігури здаєть ся своєрідним хрестом. Надзвичайно хвилюючий твір! Історія затвердження цього пам'ятника московською художньою радою характерна тим, що справжнє мистецтво перемагає все: упередженість, недовіру, запопадливість. Члени комісії насправді їхали до Києва, щоб зарубати твір. У Білокам'яній луна-ли голоси серед художників, що й у нас, мовляв, є таланти – зробимо не гірше. Тим більше що всі ми вже





Портрет Сергія Капіці



незалежні. Та побачене вразило. І московські гості одностайно схвалили проект Валентина Івановича. Він справді виявився понад часом, а тим паче – понад амбіціями. Ішлося ж про освячення вічного подвигу людини в ім'я рідної землі.

Про Валентина Івановича його друзі згадують як про чудову, добру, надзвичайно приязну людину. Його називають патріархом Андріївського узвозу, адже ідея створення цього культурно-мистецького комплексу з'явилася у подружжя Валентина



Зноби та його дружини – видатної української художниці Тетяни Голембієвської під час відвідин паризького Монмартру. Так само йому завдячують за ініціативу створення Національної академії мистецтв України. А ще згадують, як задушевно він грав на гітарі, як чудово співав і гостинно приймав усіх, хто навідувався до них у квітучий райок на березі Дніпра в районі Ржищева. Я особисто не забуду, як зворушливо вчинив видатний митець, коли ми з фотокореспондентом Сергієм П'ятериковим надовго засиділися в його дивовижній майстерні, не помітивши, що надворі вітер гне дерева, а дощ ллє як з відра. А час пізній. «Не біда!» – весело мовив наш люб'язний господар і кудись непомітно зник. Через кілька хвилин він дещо змоклий, але усміхнений з'явився у дверях: «Ну, все! Карету подано!». Наперекір стихії ми щасливо дісталися своїх домі-

вок. Тепер це легко сказати й зробити. А тоді, у 1980-ті, яке таксі могли собі дозволити скромні журналісти?!

Нині в майстерні на вулиці Перспективній у Києві працює гідний спадкоємець таланту Валентина Івановича – його син відомий скульптор Микола Зноба. Тут, ніби в очікуванні, згрудилися гіпсові погруддя, фігури людей – відомих і маловідомих, утім, однаково дорогих скульпторові, ескізи, замальовки, копії його численних композицій, роботи Івана Зноби, інші твори мистецтва, що оточували майстра і приносили йому естетичну насолоду. Практично це приміщення, збудоване свого часу на власні кошти митця, перетворилося на музей нашого видатного земляка, яким ми по праву пишаємося.

Розповідаючи про окремі епізоди, закарбовані в мій пам'яті, я ніби вочевидь бачу постать відчайдушного «Бокараша» (золота медаль на Всесвітній виставці в Брюсселі), що увірвався у 70-ті роки минулого століття в пластичне мистецтво, мов метеор, розірвавши пута застійних рамок соцреалізму в тодішній художній культурі; портрет Марії Капніст, дивовижної людини, що, мов живий пагінчик древнього роду буремних аристократів-декабристів, більше нагадувала Аеліту чи інопланетянку незвичайним внутрішнім світом, цікавим життям; сміливця-визволителя простих людей Устима Кармелюка... Довершеність образів, виразність людської сутності, їхня мистецька краса... Мабуть, Валентин Іванович – один із тих небагатьох скульпторів, які вміли за півтори-дві години створити портрет, що згодом ставав мистецьким шедевром. Ця віртуозність маєстро підкорила Единбург (Шотландія), де на початку нинішнього століття подружжя митців перебувало у творчій поїздці. Своїми творами вони відкрили західному поціновувачеві мистецтва сучасну українську художню культуру. Валентин Іванович давав майстер-класи студентам і викладачам творчих вузів у Британії. Замість довгих лекцій він ліпив портрети з натури. Кожен порух його різця викликав бурхливий оплески аудиторії. Навколо художників утворилася своєрідна група фанів, що пересувалася за ними країною.

Пам'ятник видатному шотландському математику Джону Нейперу (на знімку вгорі), створений Валентином Знобою, відкрила в Единбургу донька королеви Єлизавети II принцеса Анна. А, власне, її самої (Анни) скульптурний портрет роботи знаменитого маєстро знаходиться в експозиції Букінгемського палацу в Лондоні.

А в Києві кожен, хто проходить повз будинок Верховної Ради, має змогу оглянути вочевидь метафоричні скульптурні групи, які митець назвав «Народ України». В одному персонажі впізнаємо витончену красуню, дружину художника, його музу незрівнянну Тетяну Голембієвську (на знімку внизу). До речі, тодішнє ідеологічне начальство міста обумовило художникові тематичні рамки: революція, війна... Як людина внутрішньо розкута, незалежна, він відкинув усі рамки й обрав свої творчі параметри – народ.

В останні роки свого життя скульптор разом із сином створив пам'ятник королеві Франції Анні Русській, установлений 2005 року в Санлісі, що поблизу Парижа... А на Майдані в Києві будь-якої пори року біля козака Мамая, створеного також спільно із сином, можна побачити і молодь, і літніх людей. Кожному хочеться доторкнутися до баского коня характерника Мамая. Кажуть, що це на удачу...

